

Роль формування бухгалтерської звітності підприємства для прийняття управлінських рішень в умовах ринку

Анотація. Розглянуто сутність і склад бухгалтерської звітності підприємства, мету її формування та роль у прийнятті управлінських рішень в умовах ринкових змін.

Ключові слова: фінансовий облік, бухгалтерська звітність, фінансова звітність, принципи звітності, управлінські рішення, ефективність господарювання.

Вступ. В умовах ринкових відносин головною умовою розвитку кожного підприємства є його здатність ефективно вести господарську діяльність, що зводиться до вміння отримати необхідний прибуток.

Отримання прибутку є основним завданням ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства і джерелом його функціонування. Становлення ринково-орієнтованої системи господарювання та розвиток досконалих конкурентних відносин між її суб'єктами в Україні вимагають впровадження одночасно керівного і керованого організаційно-економічного механізму, здатного забезпечити стабільне ефективне високоприбуткове функціонування найважливіших структурних одиниць – підприємств, та мобільно інтенсифікувати відтворювальні процеси як на локальному, так і на глобальному рівнях.

Постановка завдання. Для ефективного управління підприємством необхідна інформація. Вона накопичується на підприємстві за допомогою ведення фінансового обліку, який є процесом узагальнення фінансових даних, отриманих на основі бухгалтерських записів підприємства, та надання їх у формі фінансових звітів. Процес формування фінансових звітів повинен бути прозорий та доступний користувачам. Завданням дослідження є визначення ролі бухгалтерської звітності в управлінні, виходячи з дотримання процесу формування звітності, на основі якої відбувається прийняття управлінських рішень.

Результати. Правові основи регулювання організації та ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності визначені Законом України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”, а також прийнятими відповідними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в Україні [1, 2].

Завершальним етапом облікової роботи на підприємстві є складання звітності. Метою фінансової звітності є забезпечення інформацією, яка допомагає користувачам приймати вигідніші економічні рішення. Проте якість надання бухгалтерської інформації залежить насамперед від якості бухгалтерських звітів. При цьому в актуальну площину потрібно ставити дві складові – форму і зміст: по-перше, це якість розроблених форм бухгалтерської звітності, по-друге – якість відображення бухгалтерської інформації у розроблених формах бухгалтерських звітів. Враховуючи те, що на сучасному етапі розвитку української системи бухгалтерського обліку законодавчо регламентовані форми і зміст бухгалтерських звітів, то можна сказати, що бухгалтерська інформація надається якісно.

Основна фінансова звітність підприємства включає такі форми:

- Баланс;
- Звіт про фінансові результати;
- Звіт про рух грошових коштів;
- Звіт про власний капітал;
- Примітки до річної фінансової звітності [2].

Кожна з наведених форм фінансової звітності призначена для відображення та розкриття інформації про фінансово-майновий стан суб'єкта господарювання, суми отриманих доходів і витрат за видами діяльності, грошові потоки, а також зміни, які відбулися у власному капіталі за звітний період.

Фінансова звітність має відображати наростаючим підсумком майнове та фінансове становище підприємства, установи, результати господарської діяльності за звітний період (місяць, квартал, рік) і ґрунтуватися на даних

синтетичного й аналітичного обліку. Особливістю фінансової звітності є відсутність у ній будь-яких планових та нормативних показників. Підприємство (установа) складає місячну, квартальну і річну бухгалтерську звітність, у якій відображаються склад майна та джерела його формування.

Звітність має бути простою, зрозумілою і загальнодоступною для всіх заінтересованих користувачів інформації. Звітність підприємства є дуже важливою, оскільки повинна задовольняти потреби тих користувачів, які не можуть вимагати звітів, складених з врахуванням їх конкретних інформаційних потреб. Тому вона повинна бути складена таким чином, щоб забезпечувати потреби користувачів щодо:

- ✓ оцінки якості управління;
- ✓ придбання, продажу та володіння цінними паперами;
- ✓ участі в капіталі підприємства;
- ✓ оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання;
- ✓ забезпеченості зобов'язання;
- ✓ визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу;
- ✓ регулювання діяльності підприємства та ін.

Отже, для того щоб фінансова звітність була зрозумілою користувачам, вона повинна містити дані про:

1. підприємство (назву, організаційно-правову форму, місцезнаходження, короткий опис діяльності; назва органу управління, якому підпорядковується підприємство, або назва його материнської (холдингової) компанії та ін.);

2. дату звітності або звітного періоду. Якщо період, за який складено фінансовий звіт, відрізняється від звітного періоду, передбаченого Положенням (стандартом), то причини і наслідки цього повинні бути розкриті у примітках до фінансової звітності;

3. валюту звітності й одиницю виміру. Якщо валюта звітності відрізняється від валюти, в якій ведеться бухгалтерський облік, то підприємство

повинно розкрити причини цього і методи, які були використані для переведення фінансових звітів з однієї валюти в іншу;

4. облікову політику підприємства і її зміни (тобто принципів оцінки статей звітності, методів обліку щодо окремих статей звітності);

5. іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами).

Показники звітності повинні бути об'єктивними, обґрунтовано перевіреними даними поточного обліку і підтверджені відповідними документами. Своєчасність складання і подання звітності є невід'ємною умовою її корисності. Сама достовірна інформація втрачає своє значення, якщо вона надана користувачам несвоєчасно. Тому звітність повинна складатися і подаватися відповідним органам в строки, встановлені нормативними актами, які забезпечують ефективне її використання для управління і контролю. Вимога повноти звітності означає повне висвітлення всіх напрямів діяльності підприємства. Проте звітність має містити тільки корисну інформацію, без зайвої деталізації. Зайва деталізація ускладнює складання звітності й аналіз її показників, використання в управлінні. Тому державним і громадським органам забороняється вимагати, а підпорядкованим господарствам подавати звітність за незатвердженими формами.

Оскільки фінансова звітність відображає результати управління та вміння керівництва ефективно використовувати наявні ресурси, то при її підготовці необхідно також дотримання якісних характеристик, які встановлені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”.

Незважаючи на якісні характеристики, фінансова звітність формується з дотриманням таких принципів:

- автономності підприємства (підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від власників);
- неперервності діяльності (передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме);

- періодичності (передбачає розподіл діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності);
- історичної (фактичної) собівартості (визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання);
- нарахування та відповідності доходів та витрат (згідно з ним для визначення фінансового результату звітного періоду необхідно зіставити доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в обліку та звітності в момент їхнього виникнення, незалежно від часу їх надходження та сплати грошей);
- повного висвітлення (фінансова звітність має містити інформацію про фактичні та потенційні наслідки подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її підставі);
- послідовності (постійне (з року в рік) здійснення підприємством обраної облікової політики. Її зміна має бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності);
- обачності (методи оцінки, застосовані в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань і витрат та завищенню оцінки доходів і активів підприємства);
- превалювання змісту над формою (операції мають обліковуватись відповідно до їхньої суті, а не лише виходячи з юридичної форми);
- єдиного грошового вимірника (вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці).

Можна виділити дві групи тих, хто приймає рішення, використовуючи фінансові звіти. Одна група – це керівники підприємств, які звертаються до облікових даних і ґрунтуються на них в процесі прийняття важливих управлінських рішень. До другої групи належать зовнішні особи. Ця група складається, в першу чергу, з інвесторів (як існуючих, так і потенційних),

інвестиційних аналітиків, кредиторів, уряду, профспілкових організацій, акціонерів.

Різні джерела по-різному поділяють користувачів інформації. Бутинець Ф. Ф. умовно поділив їх на наступні групи [3]:

1. представники самого підприємства, тобто вищий управлінський персонал;
2. контролюючі органи: податкова служба, позабюджетні фонди тощо;
3. інвестори та кредитори;
4. засновники та власники підприємства.

Основними користувачами бухгалтерської інформації є власник і керівництво. По суті, ці групи користувачів є суб'єктами організації бухгалтерського обліку на підприємстві, а тому мають найбільший доступ до інформації. Бухгалтер (бухгалтерська служба), в свою чергу, виступає одночасно і користувачем, і суб'єктом ведення бухгалтерського обліку.

Окрім фінансової звітності, формування якої є обов'язковим, на підприємствах всіх видів діяльності для задоволення інформаційних потреб різних рівнів менеджменту часто складають внутрішню звітність. Вона містить конфіденційну інформацію та призначена тільки для розробки та прийняття управлінських рішень керівництвом підприємства. Формування внутрішньої звітності потребує паралельного ведення управлінського обліку та понесення зайвих витрат на його здійснення. Проте практика свідчить про доцільність складання внутрішньої звітності, яка в повному обсязі адаптована до конкретних виробничих ситуацій та відображає дійсний стан справ, що є важливим у прийнятті рішень.

Документація, яка ведеться підприємством, містить масу деталізованої інформації. З цієї маси деталей бухгалтер повинен відібрати та об'єднати необхідні дані у формі звітів, ознайомившись з якими керівництво зможе дізнатися про справжній стан речей з метою розробки або зміни політики і контролю фактичної діяльності у відповідності зі встановленою політикою.

Система ведення документації повинна встановлюватися для того, щоб забезпечити надходження необхідної інформації з бухгалтерських записів у звіти. Чітка система звітів базується на чіткій системі ведення документації. Обліковий процес має на меті забезпечити сталий потік такої інформації до всіх зацікавлених осіб. У загальних рисах зазначене вище зображено в рис. 1.

Фінансові звіти є головним джерелом потрібної інформації на постійній основі. Ця інформація забезпечує зворотній зв'язок по кожному прийнятому рішенню.

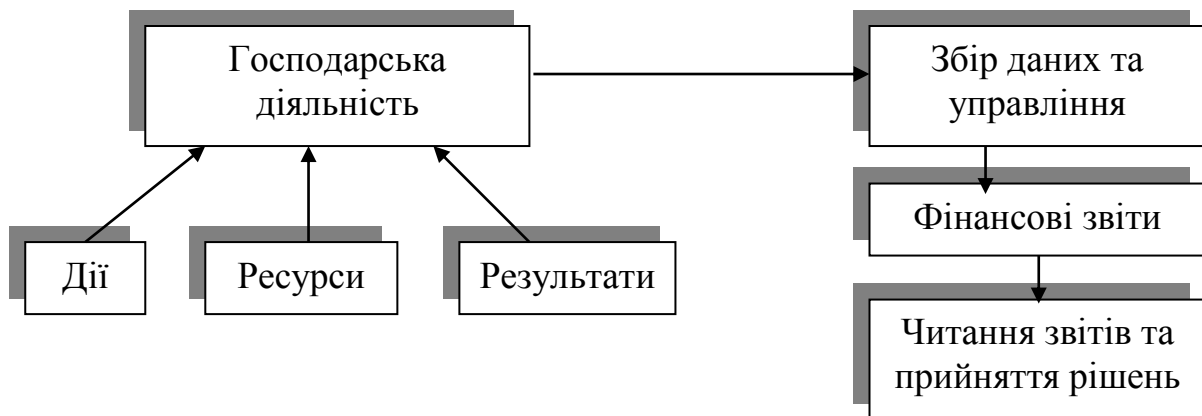

Рис. 1. Обіг облікової інформації в процесі прийняття та виконання рішень

Деякі рішення приймаються інтуїтивно і без значної інформативної підтримки. У таких випадках систематичний збір необхідних даних не проводиться. Прийняття рішень на основі інтуїції здійснюється з кількох причин:

- ✓ час і вартість збирання інформації можуть зашкодити детальному аналізу;
- ✓ користувач інформації не розуміє важливості систематичних підходів до прийняття рішень;
- ✓ особи, які приймають рішення, надмірно спрощують процес прийняття

рішень, не звертаючи уваги на основну інформацію, і часто нехтують фінансовими наслідками рішення.

Проте, приймаючи управлінські рішення за відсутності даних звітності та інформації про фактичний стан справ на підприємстві, керівництво ризикує понесенням непередбачених і не виправданих витрат.

Висновки. Виробниче середовище, яке характеризується ринковими перетвореннями та постійною невизначеністю, потребують ефективного менеджменту та контролю за виконанням прийнятих рішень. Все це можливо за умов правильної організації і ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, а також своєчасного складання достовірної фінансової та управлінської звітностей з дотриманням всіх вимог та принципів їх формування.

Література

1. Закон України „Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996 – XIV.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”.
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів спеціальності „Облік і аудит” вищих навчальних закладів. – Житомир: ПП „Рута”, 2005. – 756 с.
4. Голов С., Костюченко В., Кравченко І., Ямборко Г. Фінансовий облік: підручник. – К.: Лібра, 2005. – 980 с.